energeia.nl

In onze paniek over de gasprijs is wat meer zelfreflectie op zijn plaats

[redacted]

5-6 minuten



De constructie van Nord Stream 2 heeft geleid tot spanningen tussen de EU en Rusland.(Foto: Nord Stream 2)

Van een langdurige kopersmarkt zijn we in een verkopersmarkt beland. Al in 2016 wees Ciep (Clingendael International Energy Programme) op het behoorlijk geconcentreerde aanbod van gas in de Europese markt. Toen al was duidelijk dat de EU-markt de laatste keuze zou zijn voor leveranciers van vloeibaar gas (LNG). Het gekozen EU-marktmodel zorgde voor een beweging van contractuele naar concurrerende diversificatie. We

vertrouwden dus steeds minder op een veelvoud aan langetermijncontracten en meer op kortetermijnmarkten. Impliciet gingen we daarbij uit van meer aanbod dan vraag.

Daarom waarschuwden de Ciep -onderzoekers dat het EU-model in een verkopersmarkt niet goed zou uitpakken voor de consumenten zonder flankerende maatregelen. Het was duidelijk dat de aanbieders van pijpleidinggas beperkt zouden blijven tot Noorwegen, Rusland, Algerije en, in mindere mate, Azerbeidzjan.

Moeizame relatie

Europa moet om LNG concurreren met Aziatische markten. In een overvloedig bevoorraadde markt een koud kunstje, maar nu dus even niet. Het echte probleem is dat de Europese marktpartijen te weinig pijpleidinggas hebben gecontracteerd, niet kunnen opbieden tegen Chinese bedrijven en rekenden op een ruimer Russisch aanbod voor de korte termijn.

De lagere gasprijzen van de laatste tijd hadden veel invloed op de verhouding langetermijncontracten versus kortetermijnhandel. Het pijpleidingengas waar de Europese markt zo op drijft veronderstelt langjarige wederzijdse relaties. Daarbij kreeg de EU steeds minder trek in langetermijncontracten, door de moeizame politieke relatie met Rusland, de relatief lage gasprijzen, het grotere aanbod van flexibel LNG én de druk om te verduurzamen.

De langetermijncontracten werden sowieso korter, waardoor het voor producenten moeilijker is om investeringen terug te verdienen. Niettemin werd sinds 2014 geïnvesteerd in pijpleidingen van Rusland naar Duitsland en Turkije en van Azerbeidzjan naar Italië, en in productie in de Oostelijke

Middellandse Zee. Toch waren daar signalen van matig werkende concurrerende diversificatie: denk aan de toenemende politieke spanningen over gas tussen de EU en Turkije, de gespannen relatie tussen de EU en Rusland, ook over de aanleg en ingebruikname van Nord Stream 2, en het organiseren van transitinkomsten voor Oekraïne.

De grote krapte op de internationale gasmarkt wordt uitstekend toegelicht in het gasmarktrapport over het komend kwartaal van Internationaal Energieagentschap. Er is sprake van verslechtering in de gasrelatie tussen de EU en Rusland. Waar er vroeger al lang veelvuldig contact tussen kopers en verkopers zou zijn geweest om samen de risico's in de waardeketen te managen, ontbreekt dat nu volledig.

Moord en brand

Vorig jaar waren de prijzen door allerlei omstandigheden extra laag, maar Europa gaf geen sympathieke kik richting de gasproducenten. Dat was nu eenmaal de marktwerking. Nu schreeuwen wij zelf moord en brand en wijzen beschuldigend naar Rusland als er niet onmiddellijk een 'blik' gas wordt opengetrokken.

Hierbij ontbreekt de reflectie dat het behoorlijk aan relatiemanagement ontbrak de afgelopen jaren en dat de EU de kosten van gasleverantie door Gazprom flink heeft opgedreven. Ook al zou Rusland een blik gas open (kunnen) trekken, dan moet dat met de nodige voorzichtigheid en met uitdrukkelijke toestemming van de Europese concurrentie-autoriteiten. Immers, een aanklacht over ongewenste marktinterventie ploft zo op de mat, zo zijn we in de EU dan ook wel weer.

In Azië wordt voorzieningszekerheid meer gewaardeerd en wil

men daarvoor kosten maken, ook in minder volatiele tijden. In de EU doen we vooral aan zelfgeorganiseerde marktpijn en leggen we de kosten liever bij de producent. Inmiddels is de gasprijs in Nederland zeer volatiel en ongekend hoog. Veel Europese partijen zullen met spijt terugdenken aan de prijzen van deze zomer.

Door onze kortetermijnhandelsgeest zijn de seizoenbergingen niet ruim gevuld. Nederland leunt voor leveringszekerheid al decennia op Gasunie en Gasterra. De dienstverlening van Gasterra aan de werking van onze gasmarkt strekt verder dan de verkoop van Groningengas, door hun langetermijncontracten en opslag.

In ons land is nu onduidelijk wie die rol moet invullen, nu blijkt dat de markt het niet vanzelf organiseert. Het voorlopige gevolg is dat er in Nederland nauwelijks langetermijncontracten meer zijn en marktpartijen de publieke belangen niet vanzelf dienen. De omstandigheden op de internationale en Europese gasmarkt leren ons dat leveringszekerheid goed moet worden gewaarborgd, juist ook in een marktsysteem.

[redacted] *is directeur Clingendael International Energy Programme en hoogleraar geopolitiek en energie aan de RUG.*